

УДК 373.091:929

<https://doi.org/10.28925/2312-5829/2024.3.4>

Оксана МАТВІЙЧУК,

доцентка кафедри освітнього лідерства
Інституту післядипломної освіти
Київського столичного університету імені Бориса Грінченка,
кандидатка педагогічних наук,
м. Київ, Україна

<https://orcid.org/0000-0002-8555-3645>
e-mail: o.matviichuk@kubg.edu.ua

Наталія ПЕТРОЩУК,

доцентка кафедри історичної та громадянської освіти
Інституту післядипломної освіти
Київського столичного університету імені Бориса Грінченка,
кандидатка педагогічних наук,
м. Київ, Україна

<https://orcid.org/0000-0002-0906-0603>
e-mail: n.petroshchuk@kubg.edu.ua

ІСТОРІЯ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ, НАЗВАНИХ ІМЕНЕМ БОРИСА ГРІНЧЕНКА, ЯК ФОРМА РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ БІОГРАФІКИ

У статті висвітлено й узагальнено історію створення та діяльності навчальних закладів, названих на честь Бориса Грінченка в Києві, Білій церкві, Львові, Харкові, Умані та на Полтавщині. Наведено приклади успішних випускників цих закладів, частково встановлено імена педагогів, які працювали в них. Аргументовано те, що Борис Грінченко — український педагог, письменник, етнограф, політичний діяч, ім'я якого вписано у літопис національного відродження. Віднайдено матеріали про особистостей, які долучались до увіковічення пам'яті про Бориса Грінченка. Зазначено, що вдячність нащадків людині, яка залишила помітний слід у житті як окремої особистості, так і суспільства загалом може виявлятися по-різному. Найчастіше вшанування пам'яті особи та її внеску в розвиток науки, освіти, культури, політики й інших сфер суспільного життя виявляється у присвоєнні імені конкретної людини вулиці, провулку, навчального закладу, про що видається розпорядження, відбувається громадське обговорення. У дослідженні застосовано методи педагогічної біографістики, яка в структурному вимірі охоплює життєвий шлях і творчий доробок педагогічних персоналій. Зазначено, що актуалізація наукової розвідки посилюється в умовах сьогодення, коли минуле осмислюється, оцінюється, порівнюється із сучасним через життєписи відомих або менш відомих діячів, які завдяки своїм життєвим та творчим успіхам стали символами певних історичних періодів. Дослідження історії навчальних закладів, названих іменем Бориса Грінченка, як форми репрезентації педагогічної біографіки дало змогу окреслити основні підходи до вшанування пам'яті про цю непересічну особистість.

Зроблено висновок про те, що окремих цілісних досліджень історії навчальних закладів імені Бориса Грінченка як форми репрезентації педагогічної біографіки недостатньо, що свідчить про актуальність і новизну матеріалів цієї статті.

Ключові слова: навчальні заклади, імені Бориса Грінченка, педагогічна біографіка, увіковічення пам'яті.

© О. Матвійчук, Н. Петрошчук, 2024

Вступ. 2023 рік був роком пам'яті й вшанування 160-річчя від дня народження Бориса Грінченка (1963–1910), українського письменника, педагога, літературознавця, історика та громадського діяча. Звернення до істо-

ричної пам'яті свого народу, зокрема до певних представників духовно-творчого потенціалу, актуалізується в кризові часи воєнного лихоліття, коли саме існування держави є під загрозою. Саме такий період ми зараз переживаємо через

війну з боку російської федерації. Український народ виборює національні цінності, тому важливо звертатись не лише до фактів, дат та подій нашої історії, а й до постатей її видатних представників, які уособлюють і саму історію, і історію формування та розвитку національної культури, науки, національної свідомості. «Зростання дослідницького й читацького інтересу до особистості в її «вічних», надчасових проявах, пошук у досвіді та ідеалах попередніх поколінь нових духовних орієнтирів, життєво важливих для соціалізації та самоствердження людини, реалізації її творчого потенціалу в умовах сучасного кризового розвитку, стають найбільш характерними ознаками зміни спрямованості біографічних досліджень і їх місця у культурному просторі», — зазначає директор Інституту біографічних досліджень НБУ імені В.І. Вернадського професор В. Попик (Попик, 2021, с. 31).

В Україні, як і в Європі, вже стало певною традицією мати свого патрона, називати навчальні заклади іменами відомих осіб, педагогів, які стояли біля витоків утворення навчального закладу, працювали в ньому та проживали в цьому місті, селі. Такими дослідженнями займається педагогічна біографіка, що вивчає як суто біографічні статті й покажчики, так і дослідження різних напрямів діяльності педагога, вшанування його пам'яті (вулиці, дошки, навчальні заклади). Мовиться про людей, які мають заслуги перед державою, перед її творенням, культурою, літературою, наукою. Ці особистості є добрим прикладом як для учнів, так і студентів. Серед таких педагогів і постать Борис Грінченка, великого українця, народного учителя, письменника, вченого, публіциста, громадського діяча. Дослідник В. Яременко називає Бориса Грінченка — національної ідеї смолоскипом (Яременко, 2022, с. 1).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Здійснений нами джерельний пошук засвідчив різноплановість дослідницьких праць про життя і творчість Бориса Грінченка. Одними із найавторитетніших українських грінченкознавців є Василь Яременко, Антоніна Мовчун, Анатолій Погрібний, Наталія Зубкова, Наталія Кобижча та ін. Історією біографічних досліджень займається колектив науковців Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського, серед яких Володимир Попик, Сергій Ляшко. Результати їхніх досліджень висвітлюються в науковому збірнику «Українська біографістика = Biographistica Ukrainica». Біографічний метод як інструмент полікультурного діалогу досліджує Наталія Дічек, педагогічну біографіку та біографістику розглядають Лариса Березівська, Олександр Міхно, Ольга Сухомлинська та ін. (Педагогічна біографіка та біографістика, 2022). Ґрунтовне дослідження щодо вшанування пам'яті Бориса Грінченка висвітлено в публікаціях Сергія Єфремова.

З позиції репрезентації педагогічної біографіки цю тему вивчали: Світлана Іваницька, Наталія Кошова, Наталія Зубкова, Катерина Перелісна. Про навчальні заклади, названі іменем Бориса Грінченка, педагогів та випускників цих закладів є низка ґрунтовних досліджень, статей, опублікованих у різних періодичних виданнях, засобах масової інформації, а саме: сайтах, блогах, соціальних мережах, зокрема YouTube. Це, зокрема, публікації Анатолія Бондара, Євгена Букета, Олександра Вівчарика, Роксоляни Гавелюк, Дмитра Герцюка, Ганни Білоцерківської, Едуарда Зуба, Ольги Пількевич (Рокицької), Наталії Петрощук, Людмили Полях, Ірини Котлобулатової, Ігоря Стамбола. Матеріали про сучасне вшанування постаті Бориса Грінченка, особистостей, дослідників, які долучаються до увіковічення його пам'яті, представлено на сайті Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В.О. Сухомлинського, Педагогічного музею України, YouTube-каналі «Biography. Біографіка. Біографістика» (Педагогічна мапа Києва, 2022).

Мета. Висвітлити й узагальнити історію навчальних закладів, названих іменем Бориса Грінченка, як форми репрезентації педагогічної біографіки.

Методологія. У статті використано історичний і логічний методи, оскільки вони взаємодіють при вивченні будь-якого об'єкта. Зокрема, це пошук літератури у бібліотеках, архівах, ознайомлення та осмислення здобутої інформації. Метод порівняння допоміг нам контекстуалізувати дослідження, щоб зрозуміти внесок Бориса Грінченка у соціально-культурний поступ України. Цей метод дав змогу визначити подібність і відмінність умов існування навчальних закладів, виявити те спільне, зокрема у методах і формах їхньої діяльності на момент заснування та присвоєння імені Бориса Грінченка. При вивченні особливостей життєвого та творчого шляху митця було застосовано біографічний метод. Оскільки він спрямований на вивчення особливостей життєвого шляху особи в певному макро- та мікросоціальному оточенні. Метод абстрагування дав змогу переходити від конкретних питань заснування та розвитку навчальних закладів, названих іменем Бориса Грінченка, до загальних понять педагогічної біографіки.

Наукова новизна дослідження полягає у зібранні в одній статті матеріалів про навчальні заклади, названі іменем Бориса Грінченка, перетворенні відомих даних про ці навчальні заклади, з акцентом уваги саме на присвоєнні імені; розширенні та доповненні відомих даних про життєвий і творчий шлях Б.Д. Грінченка; уточненні та конкретизації термінів, зокрема «педагогічна біографіка», «увіковічення пам'яті».

Виклад основного матеріалу. Педагогічна біографіка як сфера вивчення діяльності й творчої спадщини педагогів, освітян, громадських діячів у певний історичний період розвитку України є важливим складником національної пам'яті. Аналіз публікацій, присвячених життю і діяльності Бориса Грінченка, засвідчує, що за останні десятиліття відбувалася постійна зміна поглядів на його творчість, особливо громадську діяльність, організатора й керівника «Просвіти», активного члена Братства тарасівців, співзасновника Української радикальної партії. Вшанування пам'яті Бориса Грінченка розпочалося відразу після його смерті, яка викликала резонанс у широких колах громадянства, зазначає дослідниця Світлана Іваницька у публікації «Роль Сергія Єфремова в творенні комеморативних практик української спільноти (на матеріалах ушанування пам'яті Бориса Грінченка): 1910–1913 роки» (Іваницька, 2018).

Про те, яким чином збиралась українці віддати останню шану Б. Грінченку, дізнаємося з листування П.Я. Стебницького та Є.Х. Чикаленка за квітень — травень 1910 р. Було обговорено й прийнято до реалізації проект видавництва пам'яті Грінченка: на збірник ім. Грінченка, на стипендію його імені в різних школах, на премії. Автори, що брали голос у цій справі, поставили на розгляд три проекти: 1) стипендію імені Грінченка в якій-небудь учительській школі; 2) збірник, присвячений пам'яті Грінченка; 3) народне видавництво його імені (Іваницька, 2018, с. 27, 33).

Увіковічення пам'яті Грінченка відбулося в клубі «Родина» в Києві 1 грудня 1910 р. у формі літературного вечора пам'яті Б. Грінченка. Було прочитано реферати: «Загальна характеристика небіжчика» (С. Єфремов), «Умови праці Грінченка» (О. Косач), «Педагогічна діяльність Грінченка на селі» (В. Прокопович), «Пам'яті Б. Грінченка» (Л. Жебуньов) (Іваницька, 2018, с. 41). Найактивніше до увіковічення пам'яті Бориса Грінченка долучився Сергій Єфремов — літературознавець, публіцист, громадсько-політичний діяч, який щорічно присвячував публікації в пам'ять про свого старшого товариша (Над могилою, 1911). Ушанування пам'яті Бориса Грінченка у рік його смерті відбувалось у різних містах та селах України. Так, відомо, що 29 червня 1910 р. у Бережанській гімназії, нині Тернопільська область, відбувся концерт пам'яті Бориса Грінченка, де, крім вокальних виступів і декламацій, виголосив свій відчит Іван Рибчин, а кінцеву промову професор Платон Лушпинський (Лушпинський, 2019).

До увіковічення пам'яті про Бориса Грінченка долучилась і Марія Грінченко, дружина митця, українська письменниця, перекладач, видавець, яка підготувала у 1911 р. видання його першої біографії (До історії видання першої біографії Б. Грінченка, 1911).

Факт присвоєння школі імені видатного українського письменника, педагога Бориса Грінченка, який протягом свого життя підтримував тісні контакти із прогресивними освітніми діячами Галичини, висвітлено у публікації «Живий пам'ятник» (Інститут рукопису НБУВ, 2008). Ініціативний комітет звернувся до Марії Грінченко із проханням підтримати цей задум і надіслав запрошення на її особисту участь в урочистостях. У листі читаємо: «Хай дух Покійного і Ваш, що так згідно ішов з ним на шляху поступу і праці для свого народу, благословляють нашу молоду інституцію і молоде покоління, що зростатиме у ній на сміливих і завзятих». Варто зазначити, що до нашого часу дійшло листування М. Грінченко з низкою освітніх і культурних установ, названих ім'ям Бориса Дмитровича. Для цього вона уклала в 1918 р. спеціальний список із чотирнадцяти освітніх і просвітницьких закладів, серед них школи, гімназії, товариства тощо. Така діяльність була надзвичайно потрібною в той час, адже література, яку надсилали Марія Миколаївна, поповнювала бібліотеки цих установ, сприяла становленню української школи та впровадженню рідномовного навчання, за що боровся Б. Грінченко. Передусім слід наголосити на тому, що таку діяльність просвітниця розпочала ще в рік смерті чоловіка, налагодивши контакт зі Студентським видавництвом ім. Б. Грінченка в Харкові та Жіночою народною школою ім. Б. Грінченка у Львові (До історії видання першої біографії Б. Грінченка, 1911). Та особливої активності ця співпраця набула після подій 1917 р. й початку визвольних змагань на території України. У зв'язку зі змінами в суспільно-політичному житті України до культурно-освітньої сфери повернулися імена заборонених діячів, почали створюватися нові навчальні заклади, яким присвоювалися імена видатних українців.

Дослідження епістолярної спадщини М. Грінченко свідчать про її тісні зв'язки із згаданими установами, а зміст листів — про теплоту стосунків між їхніми колективами та Марією Миколаївною. Так, до неї не раз зверталися з листами й учні, і вчителі. В архіві зберігаються щирі поздоровлення від колективів Школи ім. Б. Грінченка в Білій Церкві, Першої української громадської гімназії ім. Б. Грінченка в Умані, Жіночої народної школи ім. Б. Грінченка у Львові, Нижньосиригівської семирічної школи ім. Б. Грінченка, Київської педагогічної школи імені Б. Грінченка (Інститут рукопису НБУВ, 2008).

У більшості листів учительські колективи та учні радісно повідомляли діячку про те, що живуть великими ідеями Б. Грінченка й понесуть їх «у широкі маси працюючого люду», що «його діло не загинуло і буде з новими силами понесене далі і далі». В основній своїй масі листи містили запрошення на святкування дня народження або на творчі вечори пам'яті Б. Грінченка, ім'я якого

на той час стрімко набирало популярності. Так, у відповідях на листи учнів Нижньосиrowsатської семирічної школи ім. Б. Грінченка та Уманської школи ім. Б. Грінченка просвітниця дякувала за привітання та висловлювала задоволення, що праця її чоловіка не згинула даремно й дає плоди. Зокрема, у листі для Марії Миколаївни Грінченко від учениць школи ім. Бориса Грінченка, датованому 15 груднем 1923 р., зазначається, що в пам'ять про заслуги Бориса Грінченка, який «посвятив багато літ життя для школи, друкував власноручно книжки правдивою українською мовою, хоч був переслідуваний, назвали ми нашу школу. Ми вчимо вірші Б. Грінченка, хотіли б мати його портрет, та не можемо знайти у Львові, просимо переслати, мріємо звидіти Київ, Дніпро славному ріку України, пороги, де лежали українські герої козаки і могилу Кобзаря. Надіємось що колись Україні всміхнеться ліпша доля і ясніше засвітить сонце правди» (Інститут рукопису НБУВ, 2018).

Сучасним дослідникам життя і творчості Бориса Грінченка відомо, що головним змістом і смыслом його життя стала боротьба за українську національну справу.

Лютнева революція 1917 р. дала змогу народам Російської імперії реалізувати свободу слова, свободу громадських зібрань, свободу вибору мови навчання і спілкування. Українська громадськість і патріотично налаштовані вчителі у цей час боролися за створення нової школи, й питання її українізації стало одним із основних завдань визвольних змагань (Кошова, 2018). Журналіст Ігор Стамбол у публікації «Призабутий сіяч» зазначає, що, якби Борис Грінченко дожив до 1917 р., цілком ймовірно, що саме його суспільство покликало б на роль очільника самостійної Наддніпрянщини чи її уряду (Стамбол, 2022). Саме у ці роки присвоїли ім'я Грінченка низці навчальних закладів та просвітницьких товариств у різних містах України (Львів, Біла Церква, Харків, Умань, Київщина, Київ, на Полтавщині, Сумщині). У статті подаємо хронологічну послідовність присвоєння імені Бориса Грінченка навчальним закладам у різних містах та селищах.

Народна школа ім. Б. Грінченка у Львові (1915–1916). На думку дослідниці Ірини Котлобулатової, народна школа ім. Б. Грінченка, відкрита перед I Світовою війною у Львові, була однією із найбільших українських шкіл (Котлобулатова, 2018). Зважаючи на місце розташування цього навчального закладу в Городецькому передмісті, його відвідувачами були переважно діти працівників залізниць — залізничних робітників та кондукторів. У будинку на вул. Городецькій, 95 містилась 4-класна хлоп'яча народна школа ім. Б. Грінченка з правом прилюдности з 206 учнями в шести відділах; чоловіча фахова доповнювальна школа (вул. Городецька, ч. 95) та дівоча чотирикласова школа ім. Бориса Грінченка з правом при-

людности (вул. Городецька, ч. 95) з 160 ученицями в чотирьох відділах. На пл. Св. Юра, 5, у будинку церкви Св. Юра, містилась 7-класна дівоча народна школа та дівоча фахова доповнювальна школа ім. Б. Грінченка (Герцюк, 2016; Українське, 2017). Відомо, що у 1915–1916 рр. у народній школі ім. Б. Грінченка свою педагогічну діяльність розпочала Оксана Суховерська, учителька руханки в середніх школах Львова, талановитий педагог та патріот України. Навчаючи руханки, ритміки і танців, прищеплювала своїм учням любов до мистецтва, історії та традицій рідного краю (Гавалюк, 2018).

Гімназія імені Бориса Дмитровича Грінченка у м. Біла Церква (1917). Анатолій Бондар, завідувач Музею гімназійної освіти Білої Церкви 1847–1920 рр., що діє при Першій білоцерківській гімназії, зазначає, що в 1917 р. у місті була відкрита польська чоловіча й жіноча та українська гімназії ім. Б. Грінченка (Бондар, 2020). Матеріали про Білоцерківську українську гімназію ім. Бориса Грінченка друкувались в газеті «Народне слово», яка виходила в Білій Церкві в 1918 р. Одним із засновників української гімназії ім. Бориса Грінченка був письменник Розстріляного відродження Юрій Покос-Будяк, який врятував життя майбутньому голові уряду Великобританії Вінстону Черчіллю (Бондар, 2020; Полях, 2020; Пількевич (Рокицька), 2021).

Також у 1923 р. середній навчальний педагогічний заклад Білоцерківську педшколу було реорганізовано в Білоцерківські Вищі трирічні педагогічні курси імені Бориса Грінченка. Педагогічний заклад готував учителів початкових класів. Підготовка спеціалістів для початкової школи здійснювалася за трирічною програмою навчання: підготовчий, перший та другий курси. Навчальні плани педкурсів включали дисципліни трьох циклів: суспільного, виробничого та педагогічного; значна увага приділялася педпрактиці у школах, дитячих садках, на пунктах із ліквідації неписьменності, у хатах-читальнях тощо. Функціонувала класно-урочна система навчання. Діяла трибальна система оцінювання знань: «незадовільно», «задовільно», «дуже задовільно». Учнів називали курсантами (Пількевич (Рокицька), 2021).

Українська гімназія імені Бориса Грінченка в Харкові (1917). Дослідження свідчать, що найкраще у м. Харків стоять школи громадські та українська гімназія ім. Б. Грінченка, які забезпечені педагогічним персоналом, паливом тощо (Зуб, 2019). Інформацію про цей заклад знаходимо у спогадах письменниці Катерини Перелісної (Глянько-Попової). У своїй автобіографії вона зазначає, що в 1917 р. перейшла до новозаснованої Української гімназії ім. Б. Грінченка, яка стала мішаною хлоп'ячою і дівчачою. Учителями були О.І. Попов, М.Г. Йогансен (Майк Йогансен), поетеса Христя Алчевська. Драматичним гуртком керу-

вав тоді молодий педагог М.Ф. Сулима, а фахові поради давав Гнат Хоткевич (Перелісна. Біографія, 2024). На заняттях літературного гуртка чимало уваги було приділено поглибленню знань про українську народну творчість, зокрема пісні. Катерина Перелісна згадує, що «гімназія мала тяжкі умови для праці, згодом її закрили. 1919 року організувалися педагогічні курси імені Сковороди, що заповнені були головним чином колишніми учнями гімназії імені Б. Грінченка» (Перелісна, 1989, с. 19).

1-ша Селянська Українська гімназія ім. Б. Грінченка в Умані (1917). 15 жовтня 1917 р. в урочистій обстановці, з проведенням молебню було відкрито 1-шу Селянську Українську гімназію ім. Б. Грінченка в Умані. Назвавши заклад на честь Бориса Грінченка, просвітяни Умані вшанували його подвижницьку працю. На той час популярним виданням була «Українська граматики до науки читання і писання» авторства Бориса Грінченка.

Директором гімназії був Іван Миколайович Олексієв, якого пізніше радянська влада репресувала і заслала до Сибіру. Це була чоловіча класична гімназія, у двох класах якої навчалося 89 учнів. Відомо кілька прізвищ педагогів, а саме П.К. Дерещук, І.І. Кучеренко. Вчителем історії, географії, російської, української та латинської мов з 1917 по 1920 роки був П.П. Курінний — відомий археолог, краєзнавець, засновник і перший директор Уманського краєзнавчого музею. У листопаді 1917 р. у приміщенні гімназії П.П. Курінним було відкрито невеликий музей. Серед відомих учнів гімназії — Кузьма Дерев'янка. Саме він 2 вересня 1945 р. приймав від імені СРСР на борту американського корабля «Міссурі» капітуляцію Японії перед четвіркою держав-союзників США, СРСР, Китаєм і Великобританією. Підписаний акт означав завершення Другої світової війни.

У 1917 р. батьки Кузьми Дерев'янка відправили хлопця на навчання саме до Першої українській гімназії імені Бориса Грінченка (Вівчарик, 2020). Цікаве дослідження Наталії Кошової, наукової співробітниці відділу збереження фондів Національного музею історії України, про книжкові знаки — печатку і два штемпелі із зображенням тризуба часів національно-визвольних змагань 1917–1921 рр., які стоять на книгах з бібліотеки 1-ї Уманської гімназії імені Бориса Грінченка та зберігаються сьогодні в НБУ імені В.І. Вернадського й бібліотеці Кам'янець-Подільського державного українського університету. Дослідниця стверджує, що Першу українську гімназію імені Бориса Грінченка в Умані, з якої походять книги з означеним екслібрисом, відкрили 15 жовтня 1917 р., і цей навчальний заклад на цьому місці проіснував до середини 1920 р. (Кошова, 2018, с. 2).

Українське товариство «Просвіта» ім. Бориса Грінченка на Фастівщині (1917). За часів творення Української незалежної державності, важливою подією цього часу для Київщини було заснування одного з найперших на Фастівщині й Васильківщині українського товариства «Просвіта» ім. Бориса Грінченка у селі Казенній Мотовилівці 6 квітня 1917 р. Завідувачем товариства став голова Васильківської земської управи, житель Великої Мотовилівки Гончар Овсій Іванович. У другій половині лютого 1919 р. більшовики розграбували й спалили «Просвіту» ім. Бориса Грінченка, знищили усі книжки (Букет, 2023).

Київська українська учительська семінарія (1918). Саме з цього навчального закладу ведеться літопис Київського університету імені Бориса Грінченка¹, зокрема з 28 вересня 1903 р., коли було засновано Київську церковно-учительську школу, директором якої був Василь Липківський. У грудні 1917 р. її перетворено у Київську українську учительську семінарію, і з 1918 р. вона починає називатися ім'ям Бориса Грінченка. У 1919 р., у буремний післяреволюційний час, за розпорядженням № 60 завідувача управління вищих навчальних закладів В.О. Хименка треті й четверті курси Педагогічного інституту, яким опікувалось Фребелівське товариство та Київський учительський інститут, перенесено на прискорені педагогічні курси, а перші й другі курси — в Інститут народної освіти імені М. Драгоманова у зв'язку із закриттям зазначених інститутів. На курси було зараховано 1319 осіб, практично із усіх губерній колишньої Російської імперії. Дехто з курсистів перевівся з Київського університету Святого Володимира. На курсах велось навчання на двох факультетах: історико-філософському та фізико-математичному. Причому оцінки за певні предмети курсистам виставлялись відповідно до тих відомостей, які вони привозили зі своїх навчальних закладів (Петрошук, 2014)

Згодом, у 1920 р., Київську українську учительську семінарію імені Б. Грінченка перетворено у Київську педагогічну школу імені Б. Грінченка. У 1920/21 навчальному році там викладали відомі педагоги: М. Грушевський, Б. Букреєв, Д. Граве та ін. (Петрошук, 2014).

У результаті об'єднання з Трирічними педагогічними курсами імені К. Ушинського у 1922 р. школу було реорганізовано у Київські вищі трирічні педагогічні курси імені Б. Грінченка. Навчання на цих курсах вплинуло на професійний шлях багатьох студентів. Одним із відомих випускників вищих трирічних педкурсів імені Б. Грінченка був Микита Минович Грищенко (1900–1987) — доктор педагогічних наук (1956), професор (1957).

По закінченні Київських вищих трирічних педагогічних курсів М. Грищенко певний час пра-

¹ У 2023 році утворений Київський столичний університет імені Бориса Грінченка шляхом злиття Київського університету імені Бориса Грінченка та Муніципального закладу вищої освіти «Київська академія мистецтв».

цював у школах Києва. Зокрема, у 1923/1924 н. р. був учителем 37-ї трудової школи, а в 1926/27 н. р. викладав суспільствознавство й обіймав посаду директора. Працюючи в школі, Микита Минович продовжував навчання і вже у 1926 р. закінчив Київський інститут народного господарства. Працював інспектором, директором педучилища, ректором Київського інституту соціального виховання, завідувачем Київським міськвнв, начальником управління шкіл МО України, директором науково-дослідних інститутів дефектології (1948–1950) і педагогіки (1955–1957). Водночас понад 30 років працював викладачем і (з 1957) завідувачем кафедри педагогіки Київського державного університету імені Т.Г. Шевченка. Все життя він не переривав зв'язку зі школою: писав наукові та методичні статті, покликані допомогти шкільному вчителю розглянути наболілі питання шкільної практики. Також їздив із виступами в школи, допомагав учителям організовувати роботу, листувався з ними. Микита Минович брав участь у педрадах шкіл, допомагав учителям у методичній роботі. Автор понад 250 наукових праць (20 монографій, підручників, методичних посібників, зокрема: «Розвиток народної освіти на Україні за роки Радянської влади» (1957), «Народна освіта у західних областях УРСР» (1960), «Дидактичні поради молодому викладачеві вузу» (1974) та ін.

Хочемо звернути увагу на дружбу М. Грищенка з відомим педагогом В. Сухомлинським, яка розпочалась у період, коли той був директором Павлівської школи, та не припинялась практично протягом усього життя. Микита Минович надавав необхідну допомогу В. Сухомлинському в розробці питань виховання у школі, рецензував його дисертаційне дослідження на тему «Директор школи — керівник навчально-виховної роботи» (1955) (Петрошук, 2014, с. 120).

Історія трирічних педкурсів імені Б. Грінченка продовжувалась. Через три роки їх було реорганізовано у Педагогічний технікум імені Б. Грінченка, а вже у 1937 р. перейменовано у Педагогічну школу. 1 червня 1939 року на цій базі у Києві було організовано міський інститут удосконалення вчителів, який з часом перетворено на Київський міжрегіональний інститут удосконалення вчителів і 17 грудня 1993 році йому присвоєно ім'я Б.Д. Грінченка. Згодом, 20 червня 2002 р., Київський міжрегіональний інститут удосконалення вчителів імені Б.Д. Грінченка реорганізовано у Київський міський педагогічний університет імені Б.Д. Грінченка. 8 жовтня 2009 р. рішенням Київської ради університет перейменовано у Київський університет імені Бориса Грінченка (Літопис, 2022). Історія Університету була б неповною без розповіді про його ректора Віктора Олександровича Огнев'юка (2007–2022), доктора філософських наук, професора, академіка Національної академії педагогічних наук України, який був творцем

та ідейним натхненником університету. Слова про Бориса Дмитровича: «він більше працював, ніж жив», цілком можна зарахувати й до постаті В. Огнев'юка, його життєвого шляху.

Віктор Огнев'юк — відомий фахівець у галузі соціальної філософії, філософії історії, освіти і педагогіки. Поширив у науковому обігу поняття «освітологія» та «homo educatus», автор понад 100 вагомих наукових праць. Ініціював відкриття пам'ятника Борисові Грінченку в м. Києві (2010), був керівником проекту і головою редакційної ради багатотомного видання праць Б.Д. Грінченка (Літопис, 2022).

Трирічні педагогічні курси ім. Б. Грінченка у містечку Білики на Полтавщині у 1921–1923 рр. Про ще один навчальний заклад, який названо ім'ям Б. Грінченка, дізнаємося з біографії відомого українського педагога Григорія Ващенка. Найактивнішим періодом у його житті була робота керівником організованого ним навчального закладу для підготовки українських учительських кадрів — трирічних педагогічних курсів ім. Б. Грінченка у містечку Білики на Полтавщині у 1921–1923 рр. Г. Ващенко поставив завдання зробити з учительської школи в Біликах справжню українську педагогічну школу, що готувала б народних учителів-патріотів. При освітньому закладі ним був організований хор і драматичний гурток, застосовувалися методи Монтесорі, були обладнані зразкові навчальні кабінети, проводились психологічні досліди, високо було поставлене трудове навчання. Фахову діяльність Григорій Григорович поєднував з активною громадською роботою. Він створив і очолив у Біликах товариство «Просвіта». Попри великий успіх школи на виставці педагогічних навчальних закладів (влітку 1923 р.), Г. Ващенко став жертвою цькування з боку політичного режиму, зазнав судової погрози і змушений був залишити м. Білики (Ващенко, 2023).

Нижньосироватський ліцей імені Бориса Грінченка Нижньосироватської сільської ради Сумського району Сумської області (2013). Перші відомості про школу в селі Нижня Сироватка датуються 1732 роком. У цій школі в 1884–1885 рр. вчителював Борис Дмитрович Грінченко. Тут народилася його донька Анастасія Грінченко, українська письменниця. До 1925 р. школа називалась ім'ям Бориса Грінченка. Із 2013 р. навчальний заклад, а нині це ліцей, названо ім'ям Грінченка. На будівлі школи тепер встановлено меморіальну дошку. Також у закладі облаштовано музей Б. Грінченка (Нижньосироватський ліцей, 2024).

Обговорення. Надання імені навчальним закладам має давню традицію. Ім'я фізичної особи присвоюють задля увіковічнення пам'яті про цю людину, яка здійснила вагомий внесок у розвиток науки, освіти, культури тощо. Ще за життя Бориса Грінченка як мовознавця, освітнього й громадського діяча шанували не тільки відомі осо-

бистості, зокрема І. Франко, М. Коцюбинський, Леся Українка, а й прості громадяни. Тому відразу ж після смерті митця почалося вшанування його пам'яті, на честь Б. Грінченка проводились заходи, називалися навчальні заклади. Сучасне пошанування Бориса Дмитровича виявляється у тому, що відкрито два музеї його імені в селі Олексіївка Луганської області та Києві у корпусі Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, а також пам'ятники, меморіальні дошки в Києві, Харкові, на Луганщині, Сумах, у місцях, пов'язаних з його діяльністю. Ім'ям Б. Грінченка названо вулиці в Києві, Львові. 22 листопада 2013 р. Нацбанк України, продовжуючи серію «Видатні особистості України», ввів в обіг пам'ятну монету «Борис Грінченко». Вшанування пам'яті про Бориса Грінченка продовжується і нині. Особливо багато для цього робить колектив Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, проводячи щороку Грінченківські читання, екскурсії у музеї, доглядаючи за могилою видатного письменника, науковця, педагога, громадсько-культурного діяча, літературознавця, лексикографа, історика, публіциста. Використання форми дослідження історії навчальних закладів, названих іменем Бориса Грінченка, через педагогічну біографіку є найбільш науково обґрунтованим для позначення наукового напрямку, що вивчає педагогічні персоналії.

Висновки. За результатами історико-педагогічного пошуку нами встановлено, що після смерті Б. Грінченка українською спільнотою було зроблено такі кроки щодо увіковічення його пам'яті: створення видавничого фонду ім. Б. Грінченка, видання пропам'ятної збірки, складання бібліографії праць про нього, влаштування літературних вечорів, відкриття навчальних закладів, осередків просвіти із присвоєнням імені митця, зокрема в таких містах: Біла Церква, Харків, Умань, Львів, Фастів, Київ, на Полтавщині, Сумщині. Ці навчальні заклади реалізовували його ідеї демократизму, народності, гуманізму, надання змісту навчання і виховання національного характеру, що передбачає вивчення рідної мови,

українознавства, фольклору, української культури, історії, мистецтва, засвоєння духовних цінностей та ідеалів українського народу. У них здобувало освіту багато знаних згодом діячів освіти, культури, політики, які також здійснили вагомий внесок у розвиток українського суспільства.

Увіковічення пам'яті Бориса Грінченка продовжилось і в наступні десятиліття. Видавались його твори, називались вулиці та провулки в Києві, Львові, Дніпрі та інших населених пунктах (Міхно, 2023). Меморіальні дошки на честь письменника встановлено в Києві, Харкові, Львові, Чернігові та інших містах, так чи інакше пов'язаних з ім'ям цього діяча. На будівлі Наукового товариства імені Шевченка у Львові встановлено пам'ятний знак. Активно долучився до формування концепції пам'яті про Бориса Грінченка колектив Київського університету імені Бориса Грінченка, відкривши видатному педагогу 22 серпня 2011 р. в м. Києві пам'ятник.

Вшанування пам'яті Бориса Грінченка продовжується і нині, щоб наші сучасники і майбутні покоління знали, що ця непересічна особистість належить до когорти великих українців, для яких головним змістом і смыслом життя стала боротьба за формування української нації і становлення Української держави.

Перспективи подальших досліджень. Вивчення історії навчальних закладів, названих іменем Бориса Грінченка, є формою репрезентації педагогічної біографіки. Біографічний підхід допомагає знайти причини появи й розвитку педагогічних ідей у різних фактах біографії, розкрити сутнісні, «знакові» моменти, що стоять за ними, тому цей підхід є актуальним, але не вичерпує усіх аспектів зазначеної проблематики. Вшанування пам'яті про Бориса Грінченка триває і сьогодні. Тому варто продовжувати подальші дослідження та акцентувати увагу на хронології встановлення в Україні пам'ятників, меморіальних дощок, появу вулиць на честь митця, оскільки вони допомагають зберегти історичну пам'ять та доповнюють літопис Київського столичного університету імені Бориса Грінченка.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бондар А. Історія Першої Білоцерківської гімназії в особах (2-ге вид., доповнене, виправлене). Біла Церква: Видавець Олександр Пшонківський, 2020. 184 с.
2. Букет Є. Овсій Гончар — отаман-просвітянин. URL: <https://uain.press/blogs/ovsij-gonchar-otaman-prosvityanin-753937> (дата звернення: 16.01.2024).
3. Ващенко Г. Біографія. URL: <http://surl.li/ltovxs> (дата звернення: 10.01.2024).
4. Вівчарик О. Українець, який поставив крапку у Другій світовій війні. URL: <https://procherk.info/news/7-cherkassy/78342-ukrayinets-jakij-postaviv-krapku-v-drugij-svitovij-vijni> (дата звернення: 10.01.2024).
5. Гавалюк Р., Сова А. Невідома історія Оксани Суховерської. URL: <https://photo-lviv.in.ua/nevidoma-istoriya-oksany-suhoverskoji/> (дата звернення: 10.01.2024).
6. Герцюк Д. Українська приватна школа у Львові: витоки і основні віхи становлення (кінець XIX — 1939 pp.). URL: <https://pedagogy.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/05/Ukr.pol.-chytannia.pdf> (дата звернення: 10.01.2024).

7. До історії видання першої біографії Б. Грінченка 1911 р. URL: <http://surl.li/aumnno> (дата звернення: 10.01.2024).
8. Зуб Е. Ніяких гімназій на «собачій мові». Як білі генерали освіти реформували. URL: https://www.dsnews.ua/ukr/nasha_revolyutsiya_1917/-nikakih-gimnaziyu-na-sobachem-yazyke-yak-bili-generalik-ukrayinsku-16082019200000 (дата звернення: 10.01.2024).
9. Іваницька С. Роль Сергія Єфремова в творенні комеморативних практик української спільноти (на матеріалах ушанування пам'яті Бориса Грінченка): 1910–1913 роки. *Історіографічні дослідження в Україні*. 2018. № 29. С. 19–49.
10. Котлобулатова І. Народна школа ім. Б. Грінченка. URL: <https://uma.lvivcenter.org/uk/photos/2769> (дата звернення: 10.01.2024).
11. Кошова Н. Книжкові знаки із зображенням тризуба періоду Української революції 1917–1921 рр. (із фондів бібліотеки НМІУ). URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Koshova_Nataliia/Knyzhkovi_znaky_iz_zobrazhenniam_tryzuba_periodu_Ukrainskoi_revoliutsii_1917_1921_rr.pdf (дата звернення: 10.01.2024).
12. Лист для Марії Миколаївни Грінченко від учениць школи ім. Бориса Грінченка. *Архів і бібліотека видатного діяча українського просвітництва Б.Д. Грінченка (з фондів Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського)* / Н.М. Зубкова. Київ, 2008. 178 с.
13. Літопис Київського Університету імені Бориса Грінченка. Становлення традиції підготовки та підвищення кваліфікації вчителів у Києві. URL: <https://kubg.edu.ua/prouniversitet/vizytivka/istoriya.html> (дата звернення: 10.01.2024).
14. Лушпинський П. Український літературознавець, освітянин. URL: <http://surl.li/wcdabw> (дата звернення: 10.01.2024).
15. Над могилою Бориса Грінченка. Автобіографія, похорон, спомини, статті / уложив Сергій Єфремов. Київ: Вид-во «Вік», 1910. 187 с.
16. Нижньосироватський лицей імені Бориса Грінченка. URL: <https://sirovatka.pp.ua/> (дата звернення: 10.01.2024).
17. Пількевич (Рокицька) О. Становлення та розвиток гімназійної освіти на Київщині кінця XIX — початку XX століть. Історія Білоцерківської гімназії (1847–1920). URL: <https://kristti.com.ua/istoryko-pedagogichni-rozvidky-muzeyu-istoriyi-osvity-kyuivshhynu/> (дата звернення: 10.01.2024).
18. Пількевич (Рокицька) О. Історико-педагогічні розвідки музею історії освіти Київщини «3 історії педагогічних курсів у Тетіїві та Ставищах в 20-х роках XX століття». URL: <http://surl.li/smddrv> (дата звернення: 10.01.2024).
19. Педагогічна біографіка та біографістика в сучасному науково-інформаційному просторі : зб. м-лів VII Всеукр. наук.-методол. семінару з історії освіти (20 трав. 2022 р., Київ) / НАПН України, Від-ня філософії освіти загальної та дошкільної педагогіки, ДНПБ України ім. В.О. Сухомлинського; редкол.: Березівська Л.Д. (голова редкол.), Сухомлинська О.В., Тарнавська С.В., Середа Х.В.]. Вінниця: ТВОРИ, 2022. 74 с.
20. Педагогічна мапа Києва. Вулиця Бориса Грінченка. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=J3sgmow-fNc> (дата звернення: 10.01.2024).
21. Перелісна Катерина Федорівна — Катерина Федорівна Глянько-Попова. Біографія. URL: <https://ukrlit.net/biography/perelisna.html> (дата звернення: 10.01.2024).
22. Перелісна К. Шкільні роки. Спогади. *Сучасність*. 1989. № 1. С. 75–86.
23. Петрошук Н. Перший грінченківець Микита Минович Грищенко (1900–1987) (за матеріалами ДАК). *Борис Грінченко — відомий і невідомий: м-ли VII щорічних Грінченківських читань*, 9 грудн. 2014 р. Київ: Київ.ун-т ім. Б. Грінченка, 2015. С. 118–125.
24. Полях Л. Гімназійна освіта у Білій Церкві. URL: <http://bc-news.com.ua/dozvillya/item/4458-himnaziina-osvita-u-bilii-tserkvi> (дата звернення: 10.01.2024).
25. Попик В. Біографіка в роки незалежності України: етапи становлення, здобутки, нерозв'язані проблеми, завдання та перспективи майбутнього розвитку. *Українська біографістика*. 2021. № 22. С. 13–38.
26. Стамбол І. Призабутий сіяч. URL: <https://tyzhden.ua/pryzabutuj-siiach/> (дата звернення: 10.01.2024).
27. Українське Педагогічне Товариство до громадянства. URL: <https://zbruc.eu/node/72219> (дата звернення: 10.01.2024).
28. Яременко В. Борис Грінченко — національної ідеї смолоскип. Київ: ТОВ «Юрка Любченка», 2022. 400 с.

REFERENCE

- Bondar, A. (2020). *Istoriia Pershoi Bilotserkivskoi himnazii v osobakh* [The History of the First Bila Tserkva Gymnasium in Personalities]. 2nd ed. revised and expanded, Bila Tserkva: Publisher Oleksandr Pshonkivskyi, 184 p. [in Ukrainian].
- Buket, Ye. (2023). Ovsij Honchar — Ataman-Educator. [in Ukrainian]. <https://uain.press/blogs/ovsij-gonchar-otaman-prosvityanin-753937>
- Vashchenko, H. H. (2023). Biography. [in Ukrainian]. <http://surl.li/ltovxs>

Vivcharyk, O. (2020). Ukrainets, yakyy postavyyv krapku v Druhii svitovii viini [The Ukrainian Who Put an End to the Second World War]. [in Ukrainian].

<https://procherk.info/news/7-cherkassy/78342-ukrainets-jakij-postaviv-krapku-v-drugij-svitovij-vijni>

Havalyuk, R., & Sova, A. (2018). Nevidoma istoriia Oksany Sukhoverskoi [The Unknown History of Oksana Sukhoverska]. [in Ukrainian].

<https://photo-lviv.in.ua/nevidoma-istoriya-oksany-suhoverskoji/>

Hertsyuk, D. (2017). Ukrainian Private School in Lviv: The Background and Main Milestones of Developing (the end of 19th — 1939). [in Ukrainian]. <https://pedagogy.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/05/Ukr.pol.-chytannia.pdf>

Do istorii vydannia pershoi biohrafii B. Grinchenka 1911. (2012). [Publication of the First Biography of B. Grinchenko in 1911]. [in Ukrainian].

<http://surl.li/aumnno>

Zub, E. (2019). "Niiakykh himnazii na "sobachii movi". Yak bili heneraly osvitu reformuvaly ["No Gymnasiums in 'Dog Language': How White Generals Reformed Education]. [in Ukrainian].

https://www.dsnews.ua/ukr/nasha_revolyutsiya_1917/-nikakih-gimnaziy-na-sobachem-yazyke-yak-bili-general-ukrayinsku-16082019200000

Ivanytska, S. (2018). Rol Serhiia Yefremova v tvorenni komemoratyvnykh praktyk ukrainskoi spilnoty (na materialakh ushanuvannia pamiati Borysa Grinchenka): 1910–1913 roky [The Role of Sergiy Yefremov in Creation of Commemorative Practices of the Ukrainian Community (based on the materials of respect for memory of Boris Hrinchenko): 1910–1913]. *Historiographic Research in Ukraine*, 29, 19–49 [in Ukrainian].

Manuscript. Institute of the V. Vernadskyi National Library of Ukraine. (n.d.). [Letter to Mariya Mykolayivna Grinchenko from the Students of the Boris Grinchenko School]. *Arkhiv i biblioteka vydatnoho diiacha ukrainskoho prosvitnytstva B. D. Grinchenka: z fondiv NBUV*, 178 p. [in Ukrainian].

Kotlobulatova, I. (2018). Borys Hrinchenko Folk School. [in Ukrainian].

<https://uma.lvivcenter.org/uk/photos/2769>

Koshova, N. M. (2018). Bookplates with the Depiction of Trident of the Ukrainian Revolution Period of 1917–1921 (from the NMHU Library Funds). [in Ukrainian].

https://shron1.chtyvo.org.ua/Koshova_Nataliia/Knyzhkovi_znaky_iz_zobrazhenniam_tryzuba_periodu_Ukrainskoi_revolyutsii_1917_1921_rr.pdf

Chronicle of Borys Grinchenko Kyiv University. (n.d.). The Formation of the Tradition of Teacher Training and Qualification Improvement in Kyiv. [in Ukrainian].

<https://kubg.edu.ua/prouniversitet/vizytivka/istoriya.html>

Lushpynskyi, P. L. (2019). Ukrainian Literary Scholar Educator. [in Ukrainian].

<http://surl.li/wcdabw>

At the Grave of Boris Hrinchenko. (1910). Autobiography Funeral Memories Articles. Edited by Sergiy Yefremov. "Vik" Publishing, Kyiv, Rada, 1910, № 9, January 26, p. 3 [in Ukrainian].

Nyzhniosyrovytska Gymnasium Named after Borys Hrinchenko. (n.d.). [in Ukrainian].

<https://sirovatka.pp.ua/>

Pilkevych (Rokytska), O. (2018). The Development of Gymnasium Education in the Kyiv Region at the End of the 19th — Beginning of the 20th Centuries. History of the Bila Tserkva Gymnasium (1847–1920) [in Ukrainian].

<https://kristti.com.ua/istoryko-pedagogichni-rozvidky-muzeyu-istoriyi-osvity-kyivshhyny/>

Pilkevych (Rokytska), O. (2018). Historical and Pedagogical Explorations of the Museum of the History of Education of the Kyiv Region "On the History of Pedagogical Courses in Tetiyiv and Stavyshe in the 1920s" [in Ukrainian].

<http://surl.li/smddrv>

Pedahohichna biohrafika ta biohrafistyka v suchasnomu naukovu-informatsynomu prostori: zb. materialiv VII Vseukr. nauk.-metodol. seminaru z istorii osvity. (20 travnia 2022 r). Kyiv, NAPN Ukrainy, Vid-nia filosofii osvity, zahalnoi ta doshkilnoi pedahohiky, DNPB Ukrainy im. V. O. Sukhomlynsko; redkol.: Berezivska L. D. (holova redkol.), Sukhomlynska O. V., Tarnavska S. V., Sereda Kh. V.]. Vinnytsia: TVORY, 2022. 74 p. [in Ukrainian].

Pedagogical Map of Kyiv. (2023). Borys Hrinchenko Street. [in Ukrainian].

<https://www.youtube.com/watch?v=J3sgmow-fNc>

Unknown author. (n.d.). Kateryna Fedorivna Perelysna — Kateryna Fedorivna Hlyanko-Popova. Biography. [in Ukrainian].

<https://ukrlit.net/biography/perelisna.html>

Perelisna, K. (1989). School Years. Memories. *Contemporary*, № 1, 75–86 [in Ukrainian].

https://sites.ualberta.ca/~spk2/Drazhevska/shkilni_roky.htm

Petroshchuk, N. (2014). Mykyta Mynovych Hryshchenko (1900–1987): The First Grinchenkovets (Based on DAK Materials). In *Borys Grinchenko — Known and Unknown*, Proceedings of the 7th Annual Grinchenko Readings, December 9, 2014 (pp. 118–125) [in Ukrainian].

Poliakh, L. (2018). Gymnasium Education in Bila Tserkva. [in Ukrainian].

<http://bc-news.com.ua/dozvillya/item/4458-himnaziina-osvita-u-bilii-tserkvi>

- Popyk, V. I. (2021). Biographics in the Years of Ukraine's Independence: Stages of Formation, Achievements, Unresolved Problems, Tasks, and Future Development Prospects. *Ukrainian Biographics*, 22, 13–38 [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.15407/ub.22.013>
- Stambol, I. (2022). The Forgotten Sower. [in Ukrainian]. <https://tyzhden.ua/pryzabutj-siiach/>
- Ukrainian Pedagogical Society for Citizenship. (2018). [in Ukrainian]. <https://zbruc.eu/node/72219>
- Yaremenko, V. (2022). Borys Grinchenko — natsionalnoi idei smoloskyp. Kyiv, TOV «Yurka Liubchenka» [in Ukrainian].

Oksana MATVIICHUK,

PhD in Education, Associate Professor,
Associate Professor at the Educational Leadership Department,
Institute of In-Service Training,
Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University,
Kyiv, Ukraine

<https://orcid.org/0000-0002-8555-3645>
e-mail: o.matviichuk@kubg.edu.ua

Natalia PETROSHCHUK,

PhD in Education, Associate Professor,
Associate Professor at Historical and Civil Education Department,
Institute of In-Service Training,
Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University,
Kyiv, Ukraine

<https://orcid.org/0000-0002-0906-0603>
e-mail: n.petroshchuk@kubg.edu.ua

HISTORY OF EDUCATIONAL INSTITUTIONS NAMED AFTER BORYS GRINCHENKO AS A FORM OF REPRESENTATION OF PEDAGOGICAL BIOGRAPHY

The article highlights and summarizes the history of the creation and activity of educational institutions named after Borys Grinchenko in the cities of Kyiv, Bila Tserkva, Lviv, Kharkiv, Uman, and Poltava Oblast. Examples of successful graduates of these institutions are given, and the names of teachers who worked in them are partially identified. It is argued that Borys Grinchenko is a Ukrainian pedagogue, writer, ethnographer, and political figure, whose name is inscribed in the chronicle of national revival. Moreover, it is found materials about persons who contributed to commemoration of Borys Grinchenko. It is noted that the gratitude of descendants for a person who made significant impact on the life of a person as well as society in general can be manifested in different ways. One common approach is to honour the memory of a person and recognise his contribution to the development of science, education, culture, politics and other spheres of public life is manifested in the naming of a specific person to a street, alley, educational institution, which is issued by an order, and public discussion takes place. The research uses the methods of pedagogical biography, which in a structural dimension covers the life path and creative achievements of pedagogical personalities. It is noted that the actualization of research is strengthened in the conditions of today, when the past is understood, evaluated, compared with the present through the biographies of famous or less famous figures who, thanks to their life and creative successes, have become symbols of certain historical periods. The study of the history of educational institutions named after Borys Grinchenko as a form of representation of pedagogical biography made it possible to outline the main approaches to honoring the memory of Borys Grinchenko. It was concluded that separate comprehensive studies of the history of educational institutions named after Borys Grinchenko as a form of representation of pedagogical biography are not enough, which indicates the relevance and novelty of the materials of this article.

Keywords: educational institutions, named after Borys Grinchenko, pedagogical biography, commemoration.

Стаття надійшла до редакції 18.02.2024
Прийнято до друку 26.09.2024